

Alınış tarihi (Received): 03.02.2023

Kabul tarihi (Accepted): 29.04.2023

Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamında Geleneksel Mimariye Sahip Tokat Evlerinin Ekoturizme Kazandırılmasında Yerel Halkın Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi

Nuray KIZILASLAN^{1,*}, Tayfur ÜNAL²

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomi Bölümü 60240 Tokat

² Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 60240 Tokat

*Sorumlu yazar, e-posta adresi: nuray.kizilaslan@gop.edu.tr

ÖZET: Bu çalışmada, geleneksel mimariye sahip olan Tokat evlerini sürdürülebilir kalkınma kapsamında ekoturizme kazandırılmasında yerel halkın görüş ve tutumları anket yöntemi ile veri toplanarak değerlendirilmiştir. Tokat İlinde 193 adet sivil mimariye sahip konut ve ticarethane belirlenmiş ve tam sayım yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya katılan yerel halkın, gelir durumları düşük, 45 yaş üstü ve okuma yazma bilmektedir. Gelir kaynağı olarak çoğunlukta emeklilik aylıkları ve esnaftan sağladıkları gelirdir. Geleneksel evlerin %65,80’i mülk olup, %73,06’sının başka evi yoktur. Hanelerde hem işsiz olan hem de göç eden bireylerin olduğu görülmektedir. Ekoturizmin işsizliği ve göçü düşürme konusunda bireylerin yarıya yakını olumlu etki yapacağı görüşündedir. Yerel halk, oturdukları evlerinin kültürel miras olduğu düşüncesinde olup, gelecek nesillere aktarma düşüncesinde oldukları için evleri satmak yerine miras olarak bırakmayı tercih etmektedirler. Bireyler ev pansiyonculuğu konusunda katılım sağlayacağını belirtmiştir. Bireyler geleneksel ürün satışını olumlu karşılamaktadır. Yerel halk, ekoturizmi olumlu karşılasa da gelir getirmesi konusuna şüpheli yaklaşmaktadır. Bireyler bölgede olası bir ekoturizm projesi olursa gelirin eşit dağılması konusunda endişe duymaktadır. Genel anlamda yerel halkın görüş ve tutumlarına bakıldığında geleneksel mimariye sahip Tokat evleri ekoturizme kazandırılacaktır. Yerel halk ile yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları bir proje dâhilinde çalışmalarını birleştirerek yerel ekonominin sürdürülebilir şekilde kalkınması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler- Ekoturizm, Sürdürülebilir Kalkınma, Geleneksel Konut, Çevre, Tokat.

Investigation Of The Local People's Attitudes And Behavior Gaining In Ecotourism Of Traditional Architecture Tokat Houses Within Of Sustainable Development In Turkey

ABSTRACT: This research, which is about gaining the wealth of traditional architecture of the Tokat houses for ecotourism in the frames of sustainable development, has been assessed by gathering information with the poll method; from locals of Tokat. 193 residential and commercial buildings with civil architecture have been determined in the province of Tokat and the full count method was used. The locals participating in the project have low-income, are over 45 years old, and literate. The sources of their income mostly consist of their retirement pay, and the revenue of their local businesses. %65,80 of the traditional houses are in the possession of locals, and %73,06 of the locals do not possess other houses. It is seen that households include individuals who have immigrated, and who are unemployed. Ecotourism is seen to play a positive role for a half of this society to drop unemployment and migration. The locals consider their houses as cultural legacies, and they plan to inherit their houses rather than sell them. The individuals who are willing to participate in home pension organizations. Individuals welcome the sale of traditional products. Although the locals are affirmative for ecotourism, they doubt from the income that it can bring. The individuals worry about the equal distribution of the income, when a possible ecotourism project happen to occur. From general perception, the traditional Tokat houses are suitable for gaining them for ecotourism, when the opinions and attitudes of the society are evaluated. Besides of the local folk's workings, the collective power of the local administrators, non-governmental organizations, and public corporations in the line of a project are aimed to be helpful for the local economy to develop sustainable.

Keywords – Ecotourism, Sustainable Development, Traditional houses, Environment, Tokat.

1. Giriş

Sürdürülebilirlik kapsamında oluşturulacak politikalarda çevre; tükenbilir ve insan müdahalesi ile yapısı bozulabilir bir kaynak olduğu için, iyi bir şekilde kullanılması ve korunması gereken bir kaynaktır. Çevreye verilen önemin kaybedilmesi sonucu ortaya çıkacak olan ekolojik düzensizliklerin sezilmesi birçok dünya ülkesini bu konuda harekete geçirmiştir. Sürdürülebilir kalkınma politikaları oluşturulurken; tarım, sanayi, inşaat, hizmetler ve turizm sektörleri öncelikli konumdadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesinde sürdürülebilir turizmin rolü yüksektir. Kitle turizmi olan deniz-kum-güneş üçgeni yanında kırsalda da turizm severleri cezbedecek kaynak değerlerin olduğu bir gerçektir. Doğal ve kültürel güzelliklerin gelecek nesillere aktarılması, sürdürülebilir turizmin gerçekleşmesinde bu tür turizm türlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Doğal kaynakların varlığı ve sayıları bir ülke için büyük öneme sahiptir. Turistlerin o ülkeye ziyaret etmesinde doğal faktörler çekim gücü yaratmaktadır. Bundan dolayı, doğal kaynakların oluşturduğu zenginlik insanların ülkeler arası seyahatlerini yönlendiren bir güç konumundadır. Ayrıca doğal zenginlikler turizm endüstrisinde bacasız sanayi durumundadır (Usta, 2001). Katma değer yaratılmadan öylece duran doğal varlıkların ekonomiye bir katkısı yoktur. Bu varlıklar turizmin hizmetine dahil edildiğinde yararlı birer ekonomik anlam taşıyan kaynağa dönüşmüş olurlar (Arslan, 2005). Ancak doğal kaynakların tahrip edilmemesi ve taşıma kapasitesinin üzerinde yük yüklenmemesi gerekmekte aksi takdirde geri kazanımı olmayan zararlar da ortaya çıkmaktadır.

Kitle turizmine bir tepki ve alternatif olarak 1990'lı yıllarda gelişme gösteren ekoturizm, kırsal ve kültürel turizmin unsurlarını içermekte ve hassas doğal ve kültürel alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türü olarak ifade edilmektedir (Kaypak, 2010). Sürdürülebilir turizm türlerinden biri olan ekoturizm sürdürülebilir kalkınmada da önemli araçlardandır. Ekoturizm doğaya dost uygulamaları içerisinde barındırırken turizmi mevsimsellikten çıkarmakta, ülke ekonomisine gelir sağlamakta, rekreasyonel faaliyetlere kaynaklık etmektedir.

1950'den itibaren kırdan kente devam eden göçün önlenmesinde ekoturizm, alternatif istihdam olanakları yaratması sebebiyle kırdan kente göçü önlemekte aksine kırsalın çekiciliklerini gözler önüne sererek kenti kırsala çekme rolü üstlenmektedir. Kırsaldaki halk ile kentte yaşayan halk arasında bilgi alışverişinin ve kırsalın sosyo-kültürel gelişmişliğin artmasında da etkilidir.

Ekoturizm, çevreye duyarlı olan bir turizm türü olması nedeniyle, kapsam olarak korunabilir turizm öğelerini de içine almaktadır. Kültürel miras olarak kabul edilen geleneksel mimariye sahip evler hem dünya hem de Türkiye'de önem arz etmektedir. Kültürel mirasın gelecek kuşaklara taşınmasında geleneksel diğer bir ifadeyle yöresel mimariye sahip evlerin korunması gereklidir. Bu noktada Türkiye'de bu tür evlerin bazıları yetkili mercilerce sit alanı içine dahil edilmiş, koruma altına alınmıştır.

Geleneksel mimarinin yaşatılan değerleri olan yöresel evler, geçmişten günümüze kadar değişmeden gelen kültürel kaynaklardır. Kültürün bir parçası olan o yöre ile özdeşmiş kırsal

mimari ya da kent mimarisi bazı yörelerde ün yapmış durumdadır. Bunlardan bazıları, Kula evleri, Safranbolu evleri, Şirince evleri, Beypazarı evleri ve Tokat evleri'dir. Geleneksel mimariye sahip evlerin değişmeden günümüze kadar gelmiş durumda olması kültürel açıdan önemlidir ancak bu değerlerden ekonomik anlamda da yararlanılması önemlidir. Türkiye'de ekonomik anlamda yararlanılmayan ve atıl durumda olan geleneksel mimariye sahip evler çoğunluktadır. Ekoturizm tam burada geleneksel mimariye sahip evlerinin ekonomik ve sosyal anlamda getiri sağlaması yönünde devreye girmektedir. Özellikle geleneksel mimariye sahip evlerinin korunması, restorasyonu, ayağa kaldırılması ve yaşatılması açısından da olumlu anlamda yarar sağlayacaktır. Bu bağlamda geleneksel mimariye sahip evlerin tanıtılması ve bu yörelere turlar düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde hem kültürel varlıklar korunmuş hem de yöre halkı ekoturizm faaliyetleri ile kalkınmış olacaktır.

Türkiye'de geleneksel mimariye sahip evlerde konaklama hizmetinin yanı sıra geleneksel ürünlerin sunulduğu kahvaltılar ve yemek hizmeti, yöresel el sanatları ve yöresel gıda satışı yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra, ziyaretçilere yönelik yöre bazında düzenlenen turlar ile ekonomik getiriler çeşitlenmektedir.

Geleneksel mimariye sahip evler bakımından Türkiye büyük bir potansiyele sahiptir. Yapı malzemelerinin yanı sıra mimari anlamda da bölgesel ve yöresel anlamda farklılık gösteren evleri mevcuttur. Orta Karadeniz'de bulunan Tokat ili bu kapsamda kendine özgü bir mimarisi ile geçmişten günümüze kadar özgünlüğü bozulmadan yaşatılmış bir mimarisi vardır. Bu noktada geleneksel mimariye sahip Tokat evleri, Tokat'ın kimliğinin oluşmasında öncülük etmektedir.

Tokat, eski çağlardan itibaren pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış önemli bir Anadolu kentidir. Tokat ili özellikle Anadolu Selçukluları ve Osmanlı hâkimiyeti süresince uluslararası nitelikte bir ticaret kenti hüviyeti kazanmış, bu dönemde şehirde pek çok sayıda eser inşa edilmiştir. Tokat ilindeki bu zengin kültürel miras içerisinde günümüze ulaşabilen ve bugün en fazla dikkati çeken yapıların başında ise geleneksel Türk evi ve konakları gelmektedir (Yılmaz, 2012). Bu evlerin yaşayan bir kültürel miras olduğunu kabul edip, gelecek kuşakların görmesini sağlamak birincil önceliktir. İkincil öncelik ise, bu evlerde yaşayanların sosyo-ekonomik durumları göz önüne alınarak bu evlerden ekonomik anlamda gelir sağlaması noktasında yarar sağlaması beklenmektedir.

Ayrıca yapılan bir çalışmada zengin bir tarihi mirasa sahip olan Tokat'ın kaynakları ve değerleri bakımından zenginlik gösterdiği, ekoturizm ve/veya kırsal turizme uygun bir potansiyelinin olduğu da belirlenmiştir (Kızılaslan ve Ünal, 2014).

Araştırmanın amacı, geleneksel mimariye sahip evlerde yaşayan haneyi temsil eden bireylerin evlerini ekoturizm kapsamında değerlendirme düşünceleri ve tutumlarını ortaya koyarak, bu doğrultuda geleneksel mimariye sahip evlerin ekoturizm kapsamında değerlendirilme potansiyelini tespit etmektir.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini, Tokat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından 2010 yılında hazırlanan ve basılan "Kültürel Değerler Yapı Envanteri" ne kayıtlı meskenlerde ikamet edenlere yönelik anket çalışması yoluyla elde edilen orijinal veriler oluşturmuştur.

Konu ile ilgili önceden yapılmış çalışmalar, çeşitli kurum ve kuruluşlardan alınan veriler yardımcı materyali oluşturmuştur.

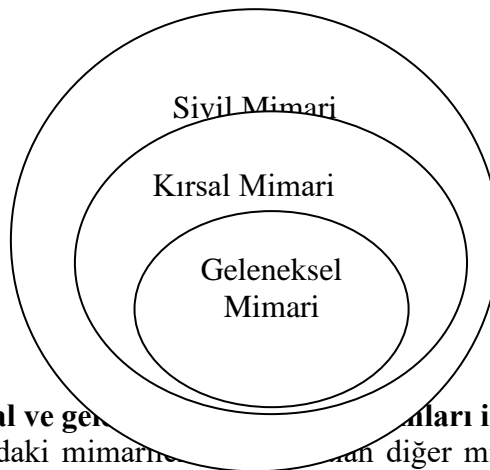
Tokat'ın geleneksel mimariye sahip evlerinin birçoğu koruma altına alınmamıştır. Koruma altına alınıp kaydı olan sivil mimari örnekleri yani konutlar ve ticarethaneler Tokat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü aracılığıyla tescillenmiştir. Öncelikle çalışmada, Tokat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün 2010 yılında basılmış olan “Tokat Merkez ve İlçeleri Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri” ne kayıtlı sivil mimari yapıları belirlenmiştir. Sivil mimari kategorisinde olan yapılar Tokat Merkez, Zile, Erbaa ve Niksar ilçelerinde bulunmaktadır. Bu nedenle belirlenen ilçelerdeki konut ve ticarethaneler örneğe dahil edilmiştir. Bu doğrultuda;

Zile ilçede 53 adet sivil mimari bulunup bunların 2 tanesi Zile Belediyesi'ne aittir. Özel mülkiyet kapsamında olmadığı için alınmamış ve 51 adet sivil mimari belirlenmiştir. Tokat Merkez 120 adet sivil mimari bulunup bunların 4 adeti Maliye Hazinesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Kültür Turizm Müdürlüğü'ne aittir. Özel mülkiyet kapsamında olmadığı için bu 4 sivil mimari alınmamış 116 adet belirlenmiş bunların 7 tanesi de konut ve ticarethane olarak birlikte kullanılmaktadır. Toplamda Tokat merkezde 116 adet sivil mimari belirlenmiştir. Niksar ilçe 25 adet sivil mimari belirlenmiş olup, 9 tanesi ticarethane olarak kullanılmaktadır. Erbaa'da 1 adet sivil mimari belirlenmiştir. Toplamda 193 sivil mimariye sahip konut ve ticarethane belirlenmiş olup örnek hacminin hesaplanmasında tam sayım yöntemi kullanılmıştır.

3. Kavramsal Çerçeve

3.1. Sivil, Geleneksel ve Kırsal Mimari

Bu üç kavram aslında birbiri ile bağlantılı kavramlardır. Sivil mimari kavramı geleneksel ve kırsal mimari kavramlarını kapsamaktadır. Tokat ilinde bulunan kültürel miras kapsamındaki korumaya alınmış evler, ev olması sebebiyle birer sivil mimari olup, Tokat'ın kırsalında bulunduğu ise kırsal mimari olarak değerlendirilmektedir. Tokat'a özgü olmaları yani Tokat yöresine ait detay barındırmaları ise geleneksel kavramını ortaya koymaktadır.

Şekil 1. Sivil, kırsal ve geleneksel mimari kavramları ilişkisi

Askeri ve dini tarzdaki mimari yapılar dışında kalan diğer mimari yapılar sivil mimari olarak tanımlanabilir. Sivil mimarinin kapsadığı yapılar genelde; konutlar, konaklama imkanı sağlayan yapılar, ticarethane olarak kullanılan yapılar ve genel olarak herkesin faydalanabileceği tarzda yapılmış olan yapılardır. Tarihte sivil mimari örnekleri kültürel değeri olan yapılar olarak bilinir. Bu yapılar restorasyon çalışmaları ile ayakta tutulmaya ve gelecek nesillere aktarılmaya çalışılmaktadır.

Kırsal mimarinin karakteristiğini belirleyen en önemli özellikler coğrafi konum ve iklim, gelenek ve görenekler ile üretim ve tüketim biçimleridir. Kırsaldaki mimari o bölgeye ait izler barındırması geleneksel diğer bir ifadeyle yerel mimariyi ortaya çıkarmaktadır. Batur ve Gür (2005)'e göre, Anadolu kırsal mimarisini oluşturan başlıca 4 etken; iklim, topoğrafya gibi çevresel etmenler; yaşama biçimi, çevre/meکان-konut kullanımı gibi kültürel etkenler; ailenin büyüklüğü ve sosyo-ekonomik yapısı gibi sosyal etkenler; bireysel yaşama yoğunluğu ve benlik algısı gibi bireysel etkenlerdir (Muşkara, 2017)

Geleneksel mimari, bir bölgenin kendine özgü yapı unsurlarının sivil mimari üzerinde göstermiş şekli olarak tanımlanabilir.

3.2. Geleneksel Mimari ve Sürdürülebilir Ekoturizm İlişkisi

Geleneksel mimari yapıların turizme kazandırılması noktasında sürdürülebilirlik büyük önem arz etmektedir. Yöresel turizm projelerinin devamlılığı açısından ve yöresel mimarinin turizmin aşındırıcı etkilerinden koruma noktasında sürdürülebilirlik gereklidir. Ekolojik mimarlık ve yerel mimari kavramları çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Ancak her iki tanımlama farklılıklar olsa da ortada olan mimari yapı aynıdır.

Ekolojik mimarlık, insana saygılı, fiziksel çevreyi biyolojik, kültürel ve psikolojik boyutlarıyla ele alan, binanın tasarımından yıkımına dek, yapının tüm girdi ve çıktılarının ekolojik sistemle uyum sağlayabilen, çevreye zararsız atık madde oluşumu sağlayan mimarlık türü olarak tanımlanabilir (Çetin, 2010).

Yerel mimarinin bölgenin iklimsel ve ekolojik değerleriyle örtüştüğü yapılar olduğu bir gerçektir. Ekoturizm de çevreyi koruma ve sürdürülebilirliği sağlama bileşenlerine sahip olması nedeniyle yerel mimari ile aralarında sıkı bir bağ oluşmaktadır. Yerel mimari ekoturizm kapsamında sürdürülebilir bir şekilde turizme kazandırılmasında gerek yapısal gerekse uygulama noktasında bir engel teşkil etmemektedir. Aksine kendi haline bırakılmış, terkedilmiş veya restore edilmemiş geleneksel mimariye sahip yapıların hem turizm ile ekonomiye kazandırılmasında hem de tekrardan gelecek kuşaklara aktarılmasında ekoturizmin rolü büyüktür.

3.3. Geleneksel Mimariye Sahip Tokat Evleri

Tokat'ta 18. yüzyıldan öncesine ait ev örnekleri günümüze kadar ulaşamamıştır. Bunda kentte çıkan yangın, sel ve deprem gibi doğal ve beşeri faktörlerin büyük etkisi vardır. Ayrıca evlerin ahşap ve kerpiç yapım malzemesinden kaynaklı olmasından dolayı da 18. yüzyıl öncesine ait örnekler bulunmamaktadır. 18. yüzyıl öncesine ait sivil mimari ile ilgili bilgiler tarihte Tokat'a gelmiş seyyahlar tarafından verilmiştir (Akın ve Hanoğlu, 2014). Tokat evleri olarak, literatürde yer edinen bu mimari yapılar, yöreye özgü motifler barındırmaktadır.

Tokat kent merkezinde başta Soğukpınar, Deve görmez, Hoca Ahmet, Ali Paşa ve Kabe-i Mescit mahallelerinde olmak üzere tescilli ve tescili yapılmamış birçok özgün geleneksel konut bulunmaktadır (Akın ve Hanoğlu, 2013). Tokat'taki geleneksel konut örneklerinin nerdeyse tamamının inşa tarihi belli değildir. Konaklarda inşa tarihini gösteren bilgi ya da belge olmadığında kesin bir tarih vermek oldukça zordur (İbrahimzade ve Atak, 2010). Tokat Evleri genellikle iki katlıdır. Her iki kat arasında bir ara kat yer alır. Zemin katta bir taşlık, iş evi, kiler, odunluk gibi mekânlar bulunmaktadır. Bir veya iki odalı ara kat daha basıktır ve

kışın oturmak için kullanılmaktadır. İnşa malzemesi olarak ahşap çatki arası kerpiç dolgu kullanılmaktadır (Çal, 1988).

Tokat ili 16. yüzyıldaki gelişimini 17. yüzyılın ortalarına kadar sürdürmüştür. 18. yüzyıl başlarında Tokat'ta bulunan Tournefort'a göre Tokat evleri çok iyi yapılmıştır ve çoğu iki katlıdır. Sokaklarda yağmur sularının evlerinin bodrumuna dolmaması için kaldırımlar yapılmıştır. Su kaynakları zengin olan şehirde her evin kendi çeşmesi vardır. Şehir kısa bir süre önce yangın geçirmiştir ve inşa halindedir. 1772 yılındaki Tokat şer'iyeye sicil kayıtlarına göre kentte 73 mahalle bulunmaktadır. Mahalle sayısındaki artış ise yeni yerleşim yerlerinin kurulduğunu göstermektedir (Anonim, 2019a).

4. Bulgular ve Tartışma

4.1. Yerel Halkın Sosyo-Ekonomik Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin %55,44'ü kadın, %44,56'sı erkektir.

Araştırmada geleneksel mimariye sahip evlerde oturanların yaş aralığı 18-25 yaş %3,11, 26-35 yaş %4,66, 36-45 yaş %21,76, 46-55 yaş %30,57'dir. Geleneksel mimariye sahip evlerde oturan yerel halkın 77'sinin yani yaklaşık %40,00'ünün 56 yaş ve üstündedir. Geleneksel mimariye sahip evlerde yaşayan bireylerin 45 yaş üstü yaş grubunda daha fazla olduğu görülmüştür. Bu bireylerin aynı zamanda emeklilik yaşına geldikleri ve sağlık koşullarından dolayı çalışmadıkları söylenebilir.

Araştırmada bireylerin mesleki mobilitelerinin düşük olduğu görülmüştür. Meslek grubu olarak, ev hanımları %39,90 oranında ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırayı ise %23,32 ile emekli bireyler oluşturmaktadır. Sivil mimariye sahip bu binalar aynı zamanda alt kısımları ticarethane olarak kullanıldığından bireylerin %13,99'u da esnaflardan oluşmaktadır. Geri kalan grupta ise çiftçi, işçi ve öğrenci bulunmaktadır.

Bireylerin eğitim durumlarına bakıldığında %22,80'inin okuma yazma bilmediği, %31,10'unun resmi eğitim almadığı ancak okuma yazma bildiği görülmüştür. Bireylerin %27,98'i ilkokul mezunu, %10,88'i lise, %7,25'i üniversite mezunudur. Bu meskenlerde oturanların eğitim seviyelerinin çok da yüksek olmadığı görülmektedir.

Bireylerin hanelerinin gelir durumlarına bakıldığında 1001₺ ile 1500₺ arasında gelire sahip olan bireyler %32,64 oranındadır. %32,13'lük bir kesimin 1000₺'nin altında gelire ve yine %35,23'ünün ise 1500₺ üzerinde gelire sahip olduğu saptanmıştır. Gelir seviyesinin düşük olan bölgeler için eko turizm bir fırsattır. Özellikle bu evlerin turizme kazandırılmasıyla alternatif gelir kaynakları yaratılabilir. Kuter ve Ünal (2009), ekoturizmin yerel halk açısından alternatif olarak istihdam ve gelir olanakları sağladığını belirtmiştir. Gök ve Kayserili (2014), tek ve iki katlı Erzurum evleri genellikle ekonomik gelir seviyesi düşük ve orta gelirli olan insanların yaptırdığı ve ikamet ettiği evler olarak belirtmiştir.

Araştırmada gelir kaynakları emekli aylığı ve esnaflıktan sağlanan gelirdir. Bunun yanında bireyler tarım ve sanayi işçiliği, ihtiyar ve dul aylığı, burs vb. gelir elde etmektedir.

Ankete katılan 121 bireyin (%62,69) hanesinde işsiz olmadığı, 72 bireyin (%37,31) hanesinde işsiz olduğu görülmektedir. Bireylerin hanesinde işsiz %59,72 oranında oğlu/kızı olduğu görülmüştür. %44,44'ünün damadı, %31,94'ünün gelini, %29,17'sinin eşi, %25,00'inin torununun işsiz olduğu görülmüştür.

Geleneksel mimari yapıdaki konuttan hanedeki bireylerin %43,52'sinin göç ettiği belirtilmiştir. Göç eden kişilerin %48,81 evin oğlu, %34,52 evin kızı olduğunu dile getirmişlerdir. Bunun dışında eşi, anne ve babasının da göç ettiğini oran olarak az da olsa söyleyenler bulunmaktadır.

Göç nedenleri araştırıldığında en fazla işe girme (%45,24) önde gelmektedir. Evlenme yoluyla göç (%34,52) bunu takip etmektedir. İş bulamayan birincil derece yakınların göç etme eğilimleri artmaktadır. Bunların dışında, iş arama, eğitim, sağlık, ölüm vb göç nedenleri olarak gösterilmiştir.

Bireylerin %53,89'u ekoturizmin göçü engellemeyeceğini düşünürken %46,11'de engelleyeceğini düşünmektedir. Bireylerin ekoturizme rağmen göçün engellenemeyeceğini düşünmesi, ekoturizmden kaynaklanacak olan istihdam ve yaratılacak katma değer konusunda geleceğe yönelik beklentilerinin çok olmadığını göstermektedir denilebilir. Nitekim bireylerin %58,50'si ekoturizmin istihdam katkısının olmayacağı düşüncesindedir. %41,50'sinin ekoturizm faaliyetlerinin istihdama katkısı olacağını düşündükleri görülmüştür. Bireylerin yarıdan fazlası (%54,92) ekoturizmin işsizliği Tokat'ta da düşürmeyeceği kanısındadır.

4.2. Yerel Halkın Oturdukları Evlere İlişkin Bulgular

Ankete katılan %65,80 oranında bireyin evinin kendine ait olduğu, %34,20 oranında bireyin geleneksel mimariye sahip evlerde kirada oturdukları belirlenmiştir. Geçmişte geniş aileler için yapılan bu geleneksel mimariye sahip evler, günümüzde ise çekirdek aileler için büyüktür. Bundan dolayı şu anki ev sahipleri, konutu bölerek kiraya vermekte ya da konutun bir bölümünü boş bırakarak sadece belli odaları kullanmaktadır (Özyılmaz, 2017). Bu durum düşük gelirli ailelerin bu evlere olan kiralama talebini gündeme getirmektedir.

Ankete katılan bireylerin çoğunluğu binaların her ne kadar eski, tadilat gerektiren, ısınma problemleri gibi benzer sorunlar teşkil eden meskenler olsa da beton bir binaya değişmediklerini (%61,42) ve geleneksel mimariye olan bağlılıklarını ortaya koymuştur. Belki de kültüre bağlılık, geçmişe bağlılığın etkili olduğu da söylenebilir.

Apartman dairesini tercih eden bireylerden %83,67'si evlerinin üstüne ücret isteyeceklerini belirtmiştir. Ücret isteyen 41 birey oturdukları geleneksel evlerin gerek konumları gereği gerekse evlerinin değerlendirilmesinde apartman dairesinden daha değerli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Binalar her ne kadar eski de olsa kültürel mimariye sahip evler olduğu için betonarme bina verilse bile üstüne para almayı düşündükleri görülmektedir.

Bireylerin %73,06'sının oturdukları ev haricinde konutlarının olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla olası bir evlerin toplu tadilat edilmesi gerektiğinde konaklama ihtiyaçlarını karşılama noktasında zorluk yaşanacağı söylenebilir. Ayrıca önemli olan konu ise, evlerini ekoturizme açmak isteyen bireylerin konaklamak için ayrı bir konut ihtiyacı olacaktır.

Bireylerin geleneksel konutta oturma nedenlerine bakıldığında maddi zorunluluk (%52,85) en büyük nedendir. En büyük nedenin maddi zorunluluk olmasını; başka evlerinin olmaması ve gelir düzeylerinin düşük olması doğrular niteliktedir. Diğer nedenler; ailesine yakınlık, işe yakınlık, çocuğun okuluna yakınlık, TOKİ kura sonucu bekleme (%18,13), miras kaldığı için (%15,54), geçmişe duyulan özlem (%13,47)' dir.

Oturdukları ev haricinde başka evi olup da diğer evde oturmama nedenleri incelenmiştir. Bireylerin %51,92'sinin evleri kirada olduğu için, %25,00'nin de oturdukları geleneksel evlerinden memnun oldukları için diğer evlerinde oturmamayı tercih ettikleri görülmüştür.

%13,46'lık diğer sebepler içinde evin inşaat kapsamında olması, hisseli durumda olması, kentsel dönüşümde olması, köyde olması, konum itibarıyla uygun olmaması, apartman dairesi olması gibi nedenler gösterilmiştir.

Geleneksel mimariye sahip evlerde kirada oturan bireylerin %43,94'ü 1-5 yıl, %31,82'si 6-10 yıl, %12,12'si 11-15 yıl, %12,12'si 16 yıl ve üzeri aynı evde oturduklarını belirtmiştir.

Geleneksel konutta kirada oturan bireylerin %86,36'sı oturdukları evi maddi imkânları olsa dahi satın almayacaklarını belirtmektedir. Mülk sahiplerinde olduğu gibi kirada olan bireyler de maddi imkânları olsa bu ev yerine konumu iyi apartman dairesi almayı düşünmektedirler.

Konutlarda oturanların verdiği bilgilere göre, oturdukları konutların 101-150 yıllık olduğunu belirtenlerin oranı %36,79, 51-100 yıllık %26,94, 151 yıl ve üstü yıllık %9,33, 0-50 yıllık olduğunu belirtenlerin oranı ise %4,66'dır. Oturdukları konutun kaç yıl önce inşa edildiğini bilmeyen %22,28'inin içinde kirada oturanlarda vardır.

Tokat'taki geleneksel mimariye sahip konut örneklerinin neredeyse tamamının inşa edilme tarihleri belli değildir. Tokat ilinde bilinen en eski evlerden biri olan Latifoğlu Konağı'nın 19. Yüzyıl başında inşa edildiği bilinmektedir (Çal, 1987). Tokat'ta yer alan diğer konutların büyük kısmı 19. Yüzyılın II. Yarısı ve 20.Yüzyıl başları olarak tarihlendirilebilir (Akın ve Hanoğlu, 2013).

Araştırmada bireylerin oturdukları konutların son 10 yıl içinde %68,39 oranında kişi restore edilmediğini belirtmiştir. Restore edilmeyen konutlar birçok konu için olumsuzluk yaratmaktadır. Restorasyon zamanı gelmiş konutlar hem konutun yapı güvenliği için tehlike oluşturmakla birlikte, gerek ısınma problemi gerekse, dış görünüm açısından estetik gözükmemektedir. Olası bir ekoturizm projelendirilmesi için öncelikle restorasyon projelerinin oluşturulması gerekecektir.

Geçmişte büyük ailelerin yaşadığı geleneksel konutlar günümüzde değişen aile yapısı ve teknolojik nedenlerden dolayı hem mekânsal hem de fiziksel konfor şartlarını yerine getirememektedir. Özgün fonksiyonlarını yitirmeye başlayan bu geleneksel konutlarda günümüz işlev ve ihtiyaçlarına uyum sağlayacak değişikliklere gitmek kaçınılmazdır. Çoğunlukla turistlerin konaklayacağı butik otellere dönüştürülen geleneksel konutların turizm potansiyeli çok olmayan Tokat gibi kentlerde müzeye dönüştürülme eğilimi oldukça fazladır. Tokat kent merkezinde geleneksel konuttan müzeye dönüştürülmüş 6 tane geleneksel konut bulunmaktadır. Bunun yanı sıra anıtsal yapılardan dönüştürülmüş müzeler de bulunmaktadır. Tokat kentinin nüfusu ve kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda bu sayı oldukça fazladır. Anıtsal ve geleneksel mimarinin bu şekilde müzelere dönüştürülmesi bu yapıların toplum tarafından kullanılmasını, kent yaşamına katılmasını oldukça sınırlı tutmaktadır (Akın ve ark., 2018). Son 10 yıl içinde restore edilen ya da başlanan yapıların yapım işindeki kişi ve kuruluşlar incelendiğinde, restorasyonu yapan tarafın %60,66 oranında en fazla kamu veya özel bir inşaat firması olduğu görülmüştür. Kamu veya özel bir inşaat firması ile ev sahibi birlikte restorasyon işlemini gerçekleştirenlerin oranı %11,48'dir. Bazı ev sahipleri restorasyon işini tek başına üstlenip TOKİ restorasyon kredisi kullanıp evini restore etme düşünceleri vardır. Restorasyon çalışmaları halen devam eden konutlar mevcuttur.

Ankete katılan bireylerin %58,03'ü hibe veya uygun kredi verilirse ekoturizm faaliyetleri için evlerini restorasyon çalışması başlatacaklarını dile getirmişlerdir. Ancak katılımcılar kredi konusuna temkinli bakmakta, hibe konusunda istekli olduklarını belirtmektedir.

Restorasyon için proje kabul eden kurumlar hakkındaki bilgi durumu incelendiğinde %86,53'ünün kurumları bilmediği görülmüştür. Bilen kısım ise Belediye, Valilik, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TOKİ gibi kurumların isimlerini ifade etmiştir. Gerek hibe gerekse kredi için proje kabul eden kurumlar hakkında bireylerin bilinç düzeyi düşüktür. OKA ve sivil toplum kuruluşları proje kabul etmesine rağmen yerel halk bu konuda bilgi sahibi değildir. Bilinçlendirme ile ekoturizm faaliyetleri için bir adım atılmış olacaktır.

Geleneksel mimariye sahip konutta oturan bireylerin %84,46'sının evleri 5 ve daha fazla odalıdır. %13,47'si 4 odalıdır. 2 ve 3 odalı evler yok denilecek kadar azdır. Evlerin önceden kalabalık aileler için yapılmış olduğu ifade edilmiştir. Ancak günümüzde çekirdek aile yapısı hakim olduğu için bireylerin evlerinin her odasının dolu olmadığı belirtilmiştir. Buradan hareketle ekoturizm kapsamında evlerin birer odaları değerlendirilmesi için uygundur.

Ankete katılan bireylerin %80,83'ü oturdukların konutların çevreye uyumlu oldukları düşünürken %19,17'si ise çevreye uyumlu olmadığını düşünmektedir. Çevreye uyumlu olmadığını belirten katılımcılara sebebi sorulduğunda evlerin dış cephelerinin görüntü itibarıyla eski görünüm oluşturduğu için uyumlu olmadığını belirtmişlerdir. Hâlbuki yapı malzemesi ahşap, saman ve toprak olan geleneksel mimariye sahip evler çevre açısından uyumluluk arz etmektedir.

Geleneksel mimariye sahip evleri çevreye uyumlu olarak kabul eden bireylerin uyumluluk nedenleri; yapı malzemelerinin çevreye karşı duyarlı olması (%85,90), yapı malzemelerinin çevre koşullarına karşı dayanıklı olması (%77,56), mevsimine göre ısıyı dengeleyebilmesi (%62,18), görüntü kirliliği oluşturmaması (%41,67), oksijen sirkülasyonu sağlaması (%19,87)'dir.

Geleneksel mimariye sahip evlerin çevre açısından uyumlu olmadığı görüşünü dile getiren bireylerin nedenlerine bakıldığında, dezenformasyon sürecinin hızlı olduğunu (%83,78), olumsuz hava koşullarından fırtına, sel, heyelan gibi durumlar için geleneksel mimariye sahip evlerin betonarme binalar kadar dayanıklı olmadığını (%62,16), betonarme binalar ile uyumsuzluk oluşturduğunu (%64,86) ve haşerelerin etkisi altında olduğunu (%45,95) öne sürmüşlerdir.

Bireyler, geleneksel mimariye sahip konutlarda genelde odunlu ve kömürlü soba (%52,33), doğalgaz (%43,01), elektrikli soba (%26,42) ve kömürlü kat kaloriferi (%4,66) ile ısındıkları görülmektedir. Tokat ilçelerinde doğalgaz proje ağının artması ile birlikte, kullanım imkânları da artmıştır. Soba kullanımı, ahşabın kolay yanmasından dolayı ahşap malzemeli evler için tehlike arz etmektedir. Bu yüzden geleneksel mimariye sahip evlerde oturup, maddi durumu iyi olanlar doğal gaz ile ısınmayı tercih etmişlerdir.

Geleneksel mimariye sahip evlerde oturan bireylerin %84,46'sı yazın evlerinin serin olduğunu ve %58,03'ü ise kışın evlerinin soğuk olduğunu belirtmiştir. Bunun ise yapı malzemelerinin özelliklerinden dolayı yaz ve kış içerdeki ısının uzun süre hapsedilemediğinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Bireylerin geleneksel konutlarında doğalgaz (%43,01) ve elektrik enerjisi (%40,93) ile sıcak su ihtiyacını karşıladıkları görülmektedir. %27,46'sı güneş enerjisi, %14,51'i tüp ile sıcak su kullanmaktadır.

Bireylere gelecek yıllarda evlerinde oturma düşünceleri sorulmuş ve %32,64'ünün 6-10 yıl, %27,46'sının 11-20 yıl, %12,95'inin 20 yıl ve üzeri, %9,84'ünün 1-5 yıl daha oturmak istedikleri belirlenmiştir. %17,10'u bilmediklerini belirtmiştir. Ekoturizm planlaması için

orta vadeli süre gerektiğinden bireylerin evlerinde ileriki tarihli kalma süreleri uygunluk göstermektedir.

Bireylerin rahatlık açısından geleneksel mimariye sahip evi tercih ettikleri görülmektedir (%69,43). Bireyler her ne kadar kış aylarında ısınma problemi yaşasalar da rahatlık açısından oturdukları konutu tercih etmişlerdir. Geleneksel konutu tercih etme nedenleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Bireylerin geleneksel konutu tercih etme nedenleri

Table 1. Reasons to prefer traditional housing for individuals

Geleneksel konutu tercih etme nedenleri	Frekans	Yüzde
Yazları serin olması	29	21,64
Her yerinden oksijen alması	31	23,13
Anıları canlandırması	37	27,61
Alışa gelmişlik olması	21	15,67
Bahçeli ve avlusu olması	76	56,72
Yükseklik dezavantajı olmaması	21	15,67
Doğal afetlere karşı dayanıklı olması	19	14,18
Komşu gürültülerinin olmaması	84	62,69
Evcil hayvan besleme kolaylığı	35	26,12
Mahalle kültürü ve komşuluk ilişkileri olması	90	67,16
Apartment ortak giderlerinin olmaması	38	28,36

*Birden fazla cevap seçeneği işaretlenmiştir.

Geleneksel konutu tercih etme nedenleri incelendiğinde, mahalle kültürü ve komşuluk ilişkileri olması bireylerin en çok tercih ettiği unsur olmuştur (%67,16). Komşu gürültülerinin olmaması (%62,69) ve bahçeli ve avlusu olması (%56,72) en fazla tercih nedenleri arasında yer almıştır. Tablo 2’de apartman dairesini tercih eden bireylerin nedenlerine yer verilmiştir.

Tablo 2. Bireylerin apartman dairesini tercih etme nedenleri

Table 2. Reasons to prefer apartment for individuals

Apartment dairesini tercih etme nedenleri	Frekans	Yüzde
Konforlu olması	43	72,88
Isınma kolaylığı olması	29	49,15
Sıcak su probleminin olmaması	24	40,68
Kullanışlı ve zevke uygun olması	36	61,02
Zararlı haşerelerden uzak olması	17	28,81
Yaşlılar için asansör imkânı olması	39	66,10
Önemli noktalara yakın olması	31	52,54

*Birden fazla cevap seçeneği işaretlenmiştir.

Bireylerin apartman dairesini tercih etme nedenlerinin başında %72,88 konforlu olması gelmektedir. Bunu yaşlılar için asansör imkânı olması (%66,10) ve kullanışlı ve zevke uygun olması (%61,02) takip etmektedir.

4.3. Yerel Halkın Geleneksel Konutların Kültürel Miras Konusundaki Düşünceleri

Bireylerin geleneksel mimariye sahip konutların kültürel miras olarak değerlendirme düşünceleri ve bu eserleri miras bırakma konusundaki tutumları bu tip konutların korunmasında önemlidir.

Mülk sahibi bireylerin %50,77'si evlerini gelecek kuşaklara miras bırakmayı düşünmektedir. Yerel halkta kültüre bağlılığı buradan görülmekle birlikte, evlerin başka kimselere satmak yerine miras bırakmayı tercih etmektedir.

Bireylerin %83,94'ü oturdukları evlerin, kültürel miras olduğu düşüncesindedir. Kültürel mirasın bilincinde olan bireyler için, bu tür binaların çevre için olumsuz bir betonarme planlarına katılım sağlamayacakları düşünülebilir. Okuyucu ve Somuncu'nun (2012) yapmış oldukları çalışmada bireylerin %89,60'ı geleneksel evleri kültürel miras olarak görmektedir.

Bireylerin bu tür evleri gelecek kuşaklara aktarılmasının yararı olacağına inanan bireylerin sayısı 160 (%82,90) kişidir. Oturdukları evleri kültürel miras olarak benimsemeleri ekoturizm için umut vaat etmektedir. Kültürel miras olmadığını düşünen bireyler (%17,10) günümüzde kültürel mirasın değerinin bilinmediği ve gelecek kuşakların tutum ve davranışları değiştiği için endişe duymakta olup, kültürel miras gelecek kuşaklara aktarılsa da bir yararı olmayacağı düşüncesindedir. İsmail, Masron ve Ahmad (2014)'a göre kültürel mirasın sadece mimari varlıklar açısından değil, aynı zamanda bu eserleri oluşturan bilgi birikimlerinin, geleneklerin ve insani değerlerin yansması olarak da değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Ayaz ve Apak, 2018).

4.4. Yerel Halkın Ekoturizme ve Turistlere Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Geleneksel evlerin ekoturizm kapsamında değerlendirilebilmesi için ev pansiyonculuğu, yöresel ürünlerin satışı, geleneksel tatları turistlere sunma istekleri konusunda bireylerin görüşleri önem arz etmektedir.

Bireylerin %60,62'si ekoturizmle ilgili bir işletme açılmak istense burada çalışmayı düşünmektedir. Bireylerin çalışma konusunda istekli oldukları ancak böyle bir iş kolunun oluşmayacağı düşüncesini taşıdıkları söylenebilir. Buna rağmen eğer ekoturizm tesisleri olursa %96,37'si eleman çalıştırmayı düşünmektedir.

Kirada olanlar ve mülk sahibi olan bireyler evlerinin geleneksel mimarisini bozmadan pansiyon olarak işleterek gelir elde etmek isteyip istemediklerine yönelik düşüncelerine bakıldığında %79,79'unun evlerini pansiyon olarak işletmeyi düşündükleri belirlenmiştir. Tokat evlerine yönelik yapılan bir araştırmada Anonim (2019b), geleneksel mimariye sahip ev sahiplerinin bazıları evlerinin bir kısmını pansiyon olarak işletmeyi istemektedir. Ancak ekoturizmin ekonomik olarak gelir getirme noktasında endişe duymaktadır.

Ev pansiyonculuğu istihdamı artırma, işsizliği düşürme, il ve ilçedeki değerlerin turizme dâhil edilmesinde önemli bir ekonomik araçtır. Özellikle yabancı turistler gezdikleri, gördükleri yerlerde konaklamak ihtiyacı hissetmektedir. Bu nedenle yöre evlerinde oturan vatandaşlar pansiyonculuğu öğrenerek hem kendi gelirlerine hem de ilin ekonomik potansiyeline katkı sağlayabilmektedir. Dolayısıyla ev pansiyonculuğunu iç turizmin yanında dış turizmin de geliştirilmesi için desteklemesi gereklidir (Akyol, 2012).

Ankete katılan bireylerin evlerini pansiyon olarak düşünmemeye nedenlerinin başında %53,85 oranında başka evleri olmadığı için, %20,51'i maddi ihtiyacı olmadığı için, %12,82'si miras bırakacağı için, %7,69'u ileriki bir zamanda satacağı için ve %5,13'ü başka bir düşüncesi olduğu için evlerini pansiyon olarak düşünmemektedir.

Evlerini pansiyon haline dönüştürmek isteyenlerin %44,16'sı 1 yıl, %24,03'ü 2 yıl, %16,88'i 3 yıl içinde pansiyona dönüştürmeye hazır oldukları görülmüştür. Bu düşünce uygulamaya geçirilmesi düşünülen ekoturizm projeleri açısından kısa bir zaman anlamına gelmekte olup hızlı karar ve uygulamaların önemini ortaya koymaktadır. Bireylerin evin sadece bir odasını kiralama tercihlerine bakıldığında %90,16'sının bu düşünceye olumlu bakmadıkları görülmüştür. Türk toplumunun örf ve adetleri gereği her ne kadar misafirperver olsa da tanımadığı kişiler ile aile bireylerinin aynı çatı altında kalmasını tercih etmedikleri anlaşılmaktadır.

Bireylerin %84,97'si evini daha önceden ekoturizm kapsamında değerlendiren bir kişi ile görüşme isteğini olumlu karşılamıştır. Ekoturizm konusunda merak duydukları ve bilgi almak istedikleri bu yönde motivasyon oluşabileceği söylenebilir.

Bireylerin ekoturizm faaliyetinde bulunan bir kişi ile görüşme fırsatı yakaladıklarında ilk soracakları soru %59,15'i maddi getirisi oluyor mu, %16,46'sı çok müşteri geliyor mu şeklindeki soruları olmuştur. Buradan hareketle bireylerin ekoturizmin maddi anlamda getirisi olduğuna ikna olmak istedikleri görülmektedir.

Bireylerin %97,93'ü hijyene önem verdiklerini ifade etmiştir. Bireylerin hijyene önem vermesi gerek pansiyon işletmeciliği, gerekse geleneksel ürün satışlarında turistlerin tercih edeceği bir profildir.

Ankete katılan yerel halk evlerine turist kabul ederse ev işlerinde turistlerden yardım istememektedir (%81,35). Ev işleri haricinde bağ bahçe işleri olanlar buralarda yardım konusunda tutumları olumludur.

Bireylerin %8,29'u daha önceden ekoturizm kavramını duymuştur. %91,71'i duymadığını ifade etmiştir. Ekoturizm kavramının kelime olarak yabancı gelmesi ve benzer projelerin çevresinde uygulanmamış olması buna neden gösterilebilir. Ekoturizm kavramının yerel halk için neyi ifade ettiği Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Bireylerin ekoturizm kavramı hakkında düşünceleri

Table 3. Individuals' thoughts on the concept of ecotourism

Ekoturizm kavramı	Frekans	Yüzde
Ekonomik turizm	39	20,21
Doğayı koruyan turizm	5	2,59
Kırsal yaşamı geliştiren ve destekleyen turizm	7	3,63
Gelenek ve göreneklere saygılı turizm	0	0,00
Kültür ve tarih turizmi	4	2,07
Daha fazla gelir sağlayan turizm	1	0,52
Fikrim yok	137	70,98
Toplam	193	100,00

Yerel halk açısından ekoturizm kavramında –eko kelimesinin olmasından dolayı ekonomi kavramını çağrıştırdığı düşünülmektedir (%20,21). Bireylerin %70,98'i ekoturizm kavramı hakkında bir fikir sahibi değildir.

Bireylere ekoturizm kavramının tanımlaması yapılmış, sonra ekoturizmden gelir elde edilip edilemeyeceği konusunda görüşlerine başvurulmuştur. Ancak bireylerin %65'80'i ekoturizm sayesinde evlerinden gelir edeceğini düşünmemektedir. Yerel halk oturdukları evlerde turistlerin konaklamayacaklarını büyük otelleri tercih edeceklerine inanmaktadır. Gelir

getireceğini inanmasalar da evlerini ekoturizme açma noktasında gönüllü oldukları görülmektedir.

Ekoturizm kapsamında faaliyet gösteren evlerden gelir elde edildiğini bireylerin %23,83'ü bilmekte, %76,17'si bilmemektedir. Bu evlerden gelir elde edildiğini bilenler dahi bu olayın ekoturizm faaliyeti olduğunu bilmemektedir.

Bireylerin gerek bizzat giderek, gerekse televizyon, internet gibi mecralardan gördükleri evler Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Bireyler tarafından daha önceden görülen geleneksel konutlar

Table 4. Traditional dwellings previously seen by individuals

Görölmüş olan geleneksel mimariye sahip evler	Frekans	Yüzde
Amasya evleri	26	56,52
Karadeniz evleri	18	39,13
Kapadokya evleri	11	23,91
Safranbolu evleri	14	30,43
Beypazarı evleri	9	19,57
Çorum evleri	15	32,61
Mardin evleri	2	4,35

*Birden fazla cevap seçeneği işaretlenmiştir.

Tablo 4'de Tokat evleri gibi Türkiye'de bilinirliği olan ve akademik çalışmalara konu olmuş evler verilmiştir. Tokat'ın çevre ili olan Amasya evleri katılımcılar tarafından en fazla görölen geleneksel evdir (%56,52).

Bireylere ekoturizm kapsamını anlatan bilgiler verildikten sonra bu tür faaliyet alanlarında bulunma durumları sorgulanmış olup, bireylerin sadece %12,44'ü bulunduğunu belirtmiştir. Ancak ortamda bulunmadığını söyleyen bireyler yol kenarlarında yöresel ürün ve el sanatı satışlarını gördüklerini sık sık belirtmişlerdir. Bireyler her ne kadar ekoturizm faaliyetleri yapan yerlerde bulunmadıklarını belirtse de kavramsal olarak alışılmış olmayan ekoturizm kelimesinden dolayı yanılgıya düştükleri söylenebilir.

Türkiye'nin çeşitli illerinde insanların geleneksel mimariye sahip evlerini ekoturizm kapsamında değerlendirerek gelir elde ettiklerini bilen birey sayısı 19 (%9,84) kişidir. Türkiye genelinde uygulanan ekoturizm projelerinin ulusal çapta olmaması, yerel olarak uygulanması ya da tanıtımların yeterince yapılmamasından kaynaklı bilinirliğinin istenilen düzeyde olmadığı söylenebilir.

Bireylerin ekoturizmle ilgili bir projede, geleneksel mimariye sahip evleri değerlendirilmek istenirse bireylerden olumlu sonuç alınacağı söylenebilir (%80,31). Bu tür projelerin uygulanabilirliği için Tokat il ve ilçeleri aday konumdadır. Yapılan bir araştırmada, Tokat ilinin doğal, tarihi ve kültürel özelliklerinin ekoturizm potansiyeli açısından yeterli olduğu görölmüş olup, bu potansiyelin değerlendirilebilmesinin Tokat ilinin reklam ve tanıtımının yapılmasına, yatırımların teşvik edilmesine ve toplumda ekoturizm bilincinin oluşturulmasına bağlı olduğu ortaya çıkmıştır (Kızılaslan ve Özyurt, 2012).

Ekoturizm kavramını duymayan bireylerin destekler konusunda da bilgisi olmadığı görölmektedir. Desteklerden haberi olmayan birey %94,30 oranındadır.

Bireylerin %97,93'ü yabancı dil bilmemektedir. %2,07'si İngilizce bildiğini ifade etmiştir. Özdemir ve Kervankıran (2011) yaptıkları çalışmada ankete katılan bireylerin %80,00'ninin yabancı dil bilgisi olmadığı görölmüştür.

Bireylerin buldukları yerlerde turistlerle karşılaşma sıklığı %60,62 oranında hiç karşılaşmadıkları görülürken, %33,16 oranında ara sıra, %6,22 oranında ise sık sık karşılaştıkları görülmüştür. Bireylerin turist ile karşılaşma durumunda %80,83'ünün memnun olacakları görülmüştür. %10,88'inin rahatsız ve gergin olacağı, %8,29'unun herhangi bir şey hissetmeyeceği anlaşılmıştır. Rahatsız ve gergin olma nedeni ise turistlerin dillerini ve kültürlerini bilmemeleridir.

Bireyler şehirlerine daha fazla turist gelmesini istemektedir (%88,60). Tunçsiper ve arkadaşları (2011) Ayvacık'ta yapmış oldukları çalışmada bölge halkının %88,40'ının daha fazla turist gelmesine olumlu olduklarını belirlemiştir.

Bireyler turistlerin dini mekanlara girerken giyimlerine özen göstermedikleri (%54,55), örf adetlere uymadıkları (%36,36), temizlik sorunu yarattıkları (%31,82), aşırı kalabalık kafiler olarak geldikleri (%22,73), tarihi dokulara özen göstermedikleri (%13,64), kültürel yozlaşmaya neden oldukları (%9,09) için turistlerin gelmesini istememektedir. Bireylerin %87,56'sı turistlerin giyiminden ve %90,67'si turistlerin davranışlarından rahatsız olmadıklarını belirtmiştir.

Destinasyon bölgesi ve o bölgede yaşayan halk ile turist arasındaki etkileşim sonucunda sosyo-kültürel etki ortaya çıkmaktadır (Çukur ve Kızılaslan, 2018). Araştırmada turistlerin yörenin örf ve kültürüne etkisi olduğu düşünenlerin oranı %5,70'tir. Bireylerin çoğunluğu örf ve kültüre turistlerin etkisi olmadığını düşünmektedir (%94,30).

Bireylerin %7,25'i turistlerle sadece yabancı dil bilgisi ile değil, jest/mimik ve işaretler kullanarak iletişim kurduklarını belirtmiştir. %92,75'i turistlerle iletişim kurmamıştır. %96,37'si turistlerin rehber talebinde bulunmadıklarını dile getirmiştir. Bireylerin %89,12'si il/ilçenin tarihini anlatarak turistlere rehberlik hizmetinde bulunmayı istememektedir. %98,45'i turistlerin il/ilçeye ekonomik yararının olacağı görüşündedir.

Bireylerin %89,12'sinin yöreye ait geleneksel el sanatı ürünlerini turistlere satma konusunda istekli oldukları görülmektedir.

Bireylerin %79,27'si evde ücret karşılığında yemek yedirmeye olumlu bakmaktadır. Olumsuz bakan 40 kişi (%20,73), geleneksel olarak evde verilen yemekten ücret alınmayacağını ve ikram olarak sunma düşüncesinde olduklarını belirtmiştir.

Bireylerin %41,97'si kışlık tüketim için yiyecek hazırladıklarını ve %88,89'u yiyecekleri kendilerinin tükettiklerini belirtmiştir. %90,12'si ürettikleri kışlıkları satabilme durumları olsa daha fazla üretmek istediklerini belirtmiştir. Bireylerin %92,23'ü ürettikleri yöresel ürünleri turistlere satma düşüncesine sahiptir. Yöresel ürünlerin satışında bireylerin %62,69'u bir işletmeye sahip olmak istemektedir. Geleneksel evlerin ekoturizmde değerlendirilmesinde yöresel ürün satış yerleri Tokat için fırsat oluşturmaktadır. Yöresel ürün satışı yapan işletmeye sahip olmak isteyen bireylerin %76,86'sı evlerini bu tür iş yerine çevirmek istemektedir. %69,43'ü yöresel bir ürün satışı yapan işletmelere proje ile destek verilirse katılmayı istemektedir. Yöresel gıdaların çeşitliliğinin fazla olduğu bir il olan Tokat'ta bu tür işyerleri geleneksel evlerini değerlendirmek isteyenlere göre proje ile desteklendiğinde girişimcilik motivasyonu harekete geçirilip yerel kalkınmaya katkı sağlanabilir. Bireylerin il/ilçelerinde turistlerin geldiklerinde görmesi gerektiği yerleri Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Bireylerin il/ilçelerinde turistlerin görmesini istedikleri yerler

Table 5. Places that individuals want tourists to see in their provinces/districts

Turistlerin görülmesi istenilen yerler	Frekans	Yüzde
--	---------	-------

1. Ballica mağarası	193	100,00
2. Tokat kalesi	193	100,00
3. Kaz gölü	174	90,16
4. Mevlevihane	167	86,53

*Birden fazla cevap seçeneği işaretlenmiştir.

Bireyler başta Ballica Mağarası ve Tokat Kalesini turistlerin görmesini istedikleri yerlerdir (%100). Yerel halktan sadece 4 yer önerilmesi istenilmiştir. Ancak bunun haricinde Niksar ve Zile Kaleleri, Yağlıbasan Medresesi anket esnasında bireyler tarafından belirtilen yerlerdir. Bunun haricinde yerel halk, turistlerden yörelerinde tatmasını istedikleri tatlarla yönelik bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Bireylerin turistlerin tatmasını istedikleri tatlar

Table 6. Flavors that individuals want tourists to taste

Turistlerin tatması istenilen yiyecekler	Frekans	Yüzde
1. Tokat kebabı	193	100,00
2. Bat	186	96,37
3. Zile pekmezi	189	97,93
4. Tokat keşkeği	178	92,23

*Birden fazla cevap seçeneği işaretlenmiştir.

Ankete katılan yerel halk, turistlerin özellikle Tokat Kebabını turistlerin tatmasını istemektedir (%100). Ayrıca yerel halk, Tokat lezzetleri olan bat, Zile Pekmezi, Tokat Keşkeği’nin de turistlerin tatmasını istemektedir.

Yerel halka göre yöreye turistlerin ilgilerinin artmasının nedeni olarak, doğal güzellikler (%100) ve tarihi ve kültürel doku (%100) ilk sırada gelmektedir. Buna takiben bitki ve hayvan zenginliği (%96,37), yürütülen projeler (%58,03), basında yer alan haberler (%54,40) gelmektedir. Bireyler yörede bulunan milli park (%49,74) ve termal kaynakların da (%32,64) turistlerin ilgisini çektiğini düşünmektedir.

Turistlerin ilgisinin artmasının yöreye katkısını bireylerin tamamı, gelir düzeyinin artmaya başlayacağı, bir turist diğer turisti önererek katkı yapacağı ve sağlık, eğitim vb gibi demografik alanlarda olumlu gelişmelere yarar sağlayacağını belirtmiştir (%100). Bunun yanında tarım, ulaşım ve diğer sektörlerle bağlantılı olarak yatırım projelerinin artmaya başlayacağı da belirtilmiştir.

Yapılan bir araştırmada da yerel halk turizmin Tokat’taki gelişim sürecini olumlu etkilediği, Tokat’ın doğal, tarihi ve kültürel potansiyelini kırsal turizmin gelişimine uygun bulduğu, turizm yatırımlarının artmasının gerektiğini düşündüğü görülmüştür. Yine ankete katılanların büyük bir çoğunluğuna göre turizm ilin ekonomik olarak canlanmasında ve sosyo-kültürel gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Bununla beraber, mevcut tesislerin iyileştirilmesi, hizmet kalitesinin artırılması, ulaşım olanaklarının geliştirilmesi ve ilin daha etkili tanıtımının yapılarak turizme hareketlilik katılmasıyla dinamizm kazandırılmasının istendiği anlaşılmaktadır (Kızılaslan ve Bakır, 2022).

Turistlerin ilgisinin artmasının yöreye zararı konusunda yerel halk endişeli görünmektedir. Özellikle gelirin eşit dağılmayacağı, sadece belli başlı kişilerin turistlerden gelir elde edeceği (%96,89) düşüncesi hakim olmakla beraber bunun yanında çevre kirliliği (%91,19), plansız yapılaşma (%79,79), doğa tahribatı (%83,42) gibi endişeler görülmektedir. En az endişe duyulan unsur ise, ekoturizmin genel turizm diye tabir edilen, tahrip gücü fazla olan turizm

türlerine dönüşmesidir (%25,39). Kültürel değişimin olması, maddiyata verilen önemin artması, el sanatları özgünlüğünü koruyamaması, fabrikalaşmanın yöresel ürünleri bozması vb. (%94,82) turist ilgisinin artışıyla ortaya çıkacak zararlar olarak belirtilmiştir.

Tokat'a daha fazla turist ziyareti olması için, bireylerin gözünden Tokat'ta ağırlık verilmesi gereken turizm türleri mağara turizmi (%100,00), dağ turizmi (%98,45), yayla turizmi (%97,93), göl turizmi (%96,89), av turizmi (%41,97) şeklindedir. Bu türlerin aslında hepsini içine alan turizm türü olan ekoturizmi ifade edenlerin oranı ise %29,02'dir. Tokat evlerinin yurtiçi ve yurtdışında tanıtımlarının yapılmasının Tokat'ı kalkındırma konusunda bireylerin % 91,71'i olumlu etki yapacağını belirtmiştir.

Yerel bir kaynak zenginliğinin, evrensel bir değer olduğu bilincinin gelişmesinde turizmin katkısının büyüklüğü kabul görmüştür. Sürdürülebilir turizm ulusal düzeyde devlet faktörüyle, toplumsal düzeyde de yerel faktörlerle desteklenmelidir (Mıkaelî ve Memlük, 2013).

Bu araştırmada da bireylerin %98,96'sı turizmin kalkınmada çok önemli olduğunu bildiklerini ifade etmişlerdir. Sürdürülebilir kalkınma için turizmin öneminin yerel halk tarafından bilinmesi büyük önem teşkil etmektedir. Ayrıca bu konuda desteklenmeleri ile ekoturizmin bölgede geliştirilebileceğini de söylemek mümkündür.

Manisa İlinde yapılan bir çalışmada yörede geliştirilebilecek turizm türünün kırsal turizm olduğu tespit edilmiş ve yöre halkının kırsal turizme çeşitli konularda katkısının olacağı saptanmıştır. Ancak yörede geliştirilecek turizm için gerekli olan alt ve üst yapının oluşturulmasına yönelik olarak halkın desteklenmesinin koşul olduğu belirtilmektedir (Kızılaslan ve Ünal, 2013).

5. Sonuç

Sürdürülebilir kalkınmada ekoturizm tüm mevsimlerde sürdürülebilirliğinden dolayı özellikle önem arz etmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin hemen hepsi bunu bilmektedir. Ekoturizm kapsamında geleneksel mimari yapıya ait evler rekreasyon alanlarını oluşturmaktadır. Bu rekreasyon alanlarının turizme açılması yöreye katma değer yaratacaktır.

Araştırmada geleneksel mimari yapıya ait evlerde oturanların evleri çoğunlukla kendi mülküdür. Evlerin kendilerinin olması ekoturizm bağlamında restorasyon kararını vermede etkili olacak bir durumdur. Bireyler geleneksel mimariye sahip evlerin kültürel miras olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Bu durum kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasının da yararı olacağı düşüncesini taşımaktadır.

Yerel halkın ekoturizm kavramını anlayamadığı görülmektedir. Ekoturizmden gelir elde edilmesi noktasında da endişe duymaktadır. Türkiye'deki örnek projelerin yörede tanıtılması ile yerel halka öncülük edilebilir. En azından evlerini pansiyon olarak açma düşünceleri ekoturizm motivasyonunu sağlayabilecektir. Restorasyon projeleri için kamu tarafından yapılan iyi bir bilgilendirme ile veya proje yazımı ile faaliyet gösteren danışmanlık firmalarının bilgilendirme faaliyetleri ile bilinç düzeyi yükselecektir.

Geleneksel mimariye sahip evlerin Tokat ilinde ekoturizme kazandırılmasında yerel halk istekli ancak, umutsuz ve motivasyonsuz durumdadır. Sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, gönüllü kuruluşlar vb paydaşların bu kapsamda önder bir konum sergileyerek yerel halkı teşvik edici projeler geliştirmesi önem arz etmektedir. Desteklemelerden

yararlanmalarına öncülük edilmelidir. Ekoturizm eylem plan ve politikaları geliştirilmelidir. Bu tür uygulamalar yerel halkın sürdürülebilir kalkınmada yerini alması için adım atılma noktasında yardımcı olacaktır.

Geleneksel mimariye sahip bu evler ekoturizme kazandırıldığında yörede; gelir ve refah artışı, döviz girdisinin artması, alternatif istihdam alanı, atıl kaynakların ekonomiye kazandırılması, göçün önlenmesi, sosyo-kültürel gelişme, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, kent dokusunun iyileştirilmesi, dezavantajlı konumda olan kadının yöresel ürün üretim ve pazarlamasında ekonomik düzen içerisine girmesi beklenen somut çıktılar olacaktır.

6. Kaynaklar

- Akın, E.S. ve Hanoğlu, C., 2013. Tokat Geleneksel Konut Mimarisinde iç mekân alçı süslemeleri. Vakıflar Dergisi, Sayı:40, 163-184.
- Akın, E.S. ve Hanoğlu, C., 2014. Tokat'ta bir konut: Madımağın Celal'in Evi, Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, 25-26 Eylül, 2014, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Akın, E.S., Kalınbayrak Ercan, A., Mumcuoğlu S.S. ve Yaprak Başaran E., 2018. Yeniden işlevlendirilen bir geleneksel konut; Tokat Vasfı Süsoy Evi. Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, 1(17), 119-139.
- Akyol, C., 2012. Kırsal turizmde ev pansiyonculuğu modeli ve Karadeniz örnekleme- Artvin. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 2(2), 79-83.
- Anonim, 2019a. Tokat: Zamana Kök Salan Kent. http://www.yesilirmak.org.tr/documents/gezi_rotasi/kent_rehberi/tokat.pdf (ET:19.04.2019).
- Anonim, 2019b. Tokat ili merkez ilçesi Tokat kültür sokağı fizibilite projesi hazırlanması işi <http://www.oka.org.tr/Documents/Tokat%20Kultur%20Sokagi%20Fizibilitesi.pdf> (ET: 19.04.2019).
- Arslan, Y., 2005. Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(13), 30-53.
- Ayaz, N., Apak, C. ve Sünbül, K., 2018. Kültürel miras alanları üzerine bir meta analizi: Safranbolu ilçesi örneği. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 2(1), 1-14.
- Batur, A. ve Gür, Ö., 2005. Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari, Milli Reasürans, İstanbul.
- Çal, H., 1987. "Tokat Evleri", Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, 2-6 Temmuz 1986, Tokat, Gelişim Matbaası, 365-417, Ankara.
- Çal, H., 1988. Tokat Evleri. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:894, Tanıtma Eserleri Serisi: 9, 58 s, Ankara.
- Çetin, S., 2010. Geleneksel konut mimarisinin ekolojik yansımaları: Burdur örneği, 5. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu, 15 -16 Nisan, 2010, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İzmir.
- Çukur, T. ve Kızılaslan, N. 2018. Milas İlçesinde Zeytin Hasat Şenliğinin Kırsal Turizme Katkısı. Tarım Ekonomisi Dergisi, 24 (2), 233-241.
- Gök, Y. ve Kayserili A., 2014. Geleneksel Erzurum evlerinin kültürel coğrafya perspektifinden incelenmesi. Doğu Coğrafya Dergisi, 18(30), 175-216.
- İbrahimzade, K. ve Atak, E., 2010. Tokat'da bir konut örneği. Vakıflar Dergisi, 34, 113-123.
- İsmail, N., Masron, T. ve Ahmad, A., 2014. Cultural Heritage Tourism in Malaysia: Issues and challenges. SHS Web of Conferences, 19 Kasım 2014. https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2014/09/shsconf_4ictr2014_01059.pdf (ET:01.04.2019)
- Kaypak, Ş., 2010. Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 2(2), 93-114.
- Kızılaslan, N. ve Ünal, T. 2013. Manisa Spil Dağı Milli Parkı Kırsal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, (7), 10-29.
- Kızılaslan, N. ve Ünal, T., 2014. Tokat ilinin ekoturizm/kırsal turizm potansiyeli ve SWOT analizi. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 9, 45-61.
- Kızılaslan, N. ve Özyurt, Ç., 2012. Sürdürülebilir kırsal kalkınmada ekoturizmin önemi: Tokat ili örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 1, 50-62.
- Kızılaslan, N. ve Bakır, B. 2022. Kırsal Turizm Algısı ve Turizm Etkilerine Bakış Açısı (Tokat İli Örneği). Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 11 (2), 107-122.
- Kuter, N. ve Ünal, H. E., 2009. Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 9(2), 146-156.

- Mikaeli, M. ve Memlük, Y., 2013. Kırsal turizm ve kültürel turizmin bütünleşmesi ve kırsal sürdürülebilir kalkınma. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 3(2), 87-91.
- Muşkara, 2017. Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarisinin Korunması: Özgünlük, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 37(1), 437-448.
- Okuyucu, A. ve Somuncu M., 2012. Kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanılmasında yerel halkın algı ve tutumlarının belirlenmesi: Osmaneli İlçe merkezi örneği. AÜ Çevre Bilimleri Dergisi, 4(1), 37-51.
- Özdemir, M. A. ve Kervankıran, İ., 2011. Turizm ve turizmin etkileri konusunda yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi: Afyonkarahisar örneği. Marmara Coğrafya Dergisi, 24 (0), 1-25.
- Özyılmaz, H., 2017. Geleneksel Diyarbakır Evlerinde toplumsal yapıya bağlı gelişen fiziki değişimler. Dicle Üniversitesi Mühendislik Dergisi, 8(2), 371-382.
- Tunçsiper, B., Temeloğlu, E. ve Altunöz, Ö., 2011. Bölgesel kalkınmada turizmin rolünün yerel halkın görüşleri çerçevesinde belirlenmesi: Ayvacık (ASSOS) örneği. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 93-114.
- Usta, Ö., 2001. Genel Turizm. Anadolu Matbaacılık, 51 s, İzmir.
- Yılmaz, Ş., 2012. Tokat Bey Sokağı Evleri. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.